

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחה ולשמירה על חיילנו במלחמה לחזרת החטופים בריאים ושלמים ולרפואת הפצועים

נושא השבוע: ברכות היין (ב)

ההפטרה: "אנוכי אנוכיי" (ישעיה נא)

ג' אלול תשפ"ד 1541 (שנה כט')

פרשת שופטים

"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך" (פז, יז)

בסוף פרשה קודמת נכתב ענין שלושת הרגלים, ומיד לאחר מכן מצווה התורה: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך" ועולה השאלה, מה פשר סמיכות הפרשיות?

השו"ע (אור"ח סי' תקכ"ט, ד) והרמב"ם (פ"ו מהל' יו"ט) פוסקים: "חייבים בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסובבים ומחפשים בגנות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה. וכן יזהירו בדבר הזה לכל העם כדי שלא יתערבבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה ולא ימשכו ביין שמא יבואו לידי עבירה". ולמה דווקא ברגל? לפי שאנשים בזמן הזה אינם עובדים ועתותיהם בידם, קיימת סכנה לכן צריכים להעמיד שוטרים לשמירה מפני מכשולות למיניהם. עלינו לקחת מכאן מוסר השכל ולהיזהר שלא יגיעו סעודות של מצווה שמלוות בשתיית יין לשם שמחה וקידוש שמו יתברך לחילול שמו ח"ו, ע"י שתית ריבוי יין עד כדי מאיבוד האיוון והתוצאות מי ישרם. (ומתוק האור)

ישועה ע"י יין

מעשה מבהיל שסופר ע"י אברך יקר מירושלים שהגיע לפני מספר שנים לרבן של ישראל, מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל וביקש ברכה להיפקד בילדים, ומרן אמר לו, כפי שהוא מורה לרבים, להבדיל על היין. כעבור שנתיים חזר האברך לרבינו וביקש שוב ברכה להיפקד בילדים, ומרן שליט"א חזר על דבריו ואמר לו להבדיל על היין. אמר לו האברך כי הוא מקפיד על כך כבר שנתיים, ועדיין לא זכה להיפקד בזרע של קיימא. אמר לו מרן שליט"א: "זה יין נסך!..."

האברך היה מופתע ולא הבין את התשובה כלל, אך החליט לבדוק את העניין, בפרט לנוכח חשש האיסור החמור שבכך.

האברך ורעייתו היו מתארחים בקביעות בשבתות אצל הורי אשתו. במוצאי שבת הוא היה מגיע תמיד להבדלה לפי זמן רבינו תם, לאחר שחמיו כבר הבדיל על הכוס. בבית שוהה עובדת פיליפינית, והתברר כי תמיד לאחר שחמיו סיים להבדיל על היין שלא היה מבושל היתה העובדת הזרה מחזירה את היין שנותר בכוס ההבדלה למקרר כשהיא נוגעת ביין, וכך היין הפך להיות בכל פעם יין נסך.

האברך ההמום לא ידע את נפשו כיצד להודות לד', שמלבד הישועה הגדולה לה ציפה, להיפקד בזש"ק, הרי הוא זוכה כעת להינצל מאיסור חמור מדי שבוע של שתיית יין נסך.....

ברכת המזון על כוס של יין

השקפת היהדות

בגמרא (פסחים ק"ט: בתוספת מהרש"א) מובא שנתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים

כשתבוא הגאולה וכנראה הכוונה לסעודת לויתן. לאחר שיאכלו וישתו יתנו המסובים לאברהם אבינו כוס של ברכה כדי שיברך עליה ברכת המזון. ואמר להם אברהם: "איני ראוי לברך לפי שיצא ממני ישמעאל והקב"ה כרת את ברית המילה רק עם זרעו של יצחק, לכן אין זה מן הראוי שאוציא את כולם בהזכרת "ברית" של ברכת המזון". פונה אברהם ליצחק אבינו ומכבד אותו "ברך אתה במקומי", משיב יצחק: "איני ראוי לברך לפי שיצא ממני עשו, שאף זרעו אינו נכלל בברית המילה. גם יעקב

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 6:59-6:51 * סוף זמן ק"ש 8:50-8:51

ציאת שבת: 7:28

ציאת שבת: 7:28

כניסת שבת: 6:39

ציאת שבת: 7:28

אבינו מסרב באומרו: "איני ראוי לברך כוון שנשאתי שתי אחיות בחייהן, שעתידה התורה לאוסרן עלי לכן איני ראוי להוציא את כולם בהזכרת 'תורה', שבברכת המזון. פונה יעקב למשה רבינו: "טול אתה וברך", משה מסרב באומרו שאינו יכול לברך לפי שלא זכה להיכנס לארץ ישראל לא בחייו ולא במותו לכן אינו יכול להוציא את כולם בברכת 'הארץ'. ופונה ליהושע: "טול אתה וברך", יהושע מסרב באומרו שלא זכה לבן, שיוכל לבנות את ירושלים ובית המקדש, לפיכך נמנע ממנו להוציא אותם בברכת "בונה ירושלים". פונה יהושע לדוד המלך ואומר: "טול אתה וברך", אומר דוד "אני אברך ולי נאה לברך, שנאמר (תהילים קטז, יג): 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא', היות שיכל להודות על כל הנושאים העיקריים המוזכרים בברכת המזון ועוד שהוא בנה את ירושלים ובנו שלמה בנה את בית המקדש.

מהי כוס של ברכת המזון? כשאוכלים לפחות שלושה אנשים יחד סעודת פת כשרוצים לברך ברכת המזון, צריך המזמן למלא כוס ביין לאחוז בידו ומזמן ומברך ברכת המזון. לאחר שסיים מברך "בורא פרי הגפן" בשם ומלכות, שותה שיעור ומברך ברכה אחרונה מעין שלוש "על הגפן". הטעם לכך לפי שהוא דרך כבוד ושבח ונאה לסדר כן שבחו וברכתו של ה' יתברך על כוס יין.

מעשה שהיה

הערובה לשמירה

פעם אחת ביקש הבעל שם טוב הקדוש להביא לפניו יין כשר ומושגת, מהודר בכל ההידורים, ממדינת 'בסרביא'. כמו בכל מהלכיו של הבעל שם טוב הקדוש, גם בשליחות זו היה לו טעם כמסד והשליחות הוטלה על תלמידו רבי דוד ממיקליוב זצ"ל.

נטל רבי דוד על עצמו את התפקיד בדחילו ורחימו ונסע לעיר טלנשטי שב'בסרביה' לקיים מצוות רבו. חודשיים התעכב ר' דוד בטלנשטי. אימת רבו היתה עליו והוא בעצמו השגיח על כל פרט ופרט בייצור היין ובשמירתו, כדי שראוי יהיה לעלות על שולחנו של הבעש"ט הקדוש. בעצמו נכח בקניית הענבים, בעצמו ליווה את הובלת הענבים לגת, ובעצמו נכח בעת דריכת הענבים, שימורם בכלים, וכל שאר העבודה הכרוכה בהם. על כל אלה השגיח בעינים פקוחות בלי היסח הדעת כלל, כאשר את העבודה עצמה ביצעו יהודים כשרים ויראים. כאשר הסתיימה תסיסת היין, והנוזל הצלול והכשר הועבר לחבית, ליווה ר' דוד את העשיה, כדי לשמור על היין היקר שיהיה כשר למהדרין.

מפני האחריות הגדולה שנטל על עצמו, ומפני מורא רבו כמורא שמים, חש ר' דוד בשבועות אלו כמי שהטיל עליו המלך משימה גדולה וחשובה, ועליו לבצעה על הצד היותר טוב.

כאשר הגיע היום להעביר את חבית היין למז'בוז' היה ר' דוד אחוז התרגשות גדולה וכפולה, הן על חסד ה' שכבר הגיע מעשה היין לסיומו, והן מגודל הזהירות והאחריות להעברת היין בשלום ליעדו. הימים ימי חורף, שלגים וגשמים שבשו את הדרך, רוחות סערה ופגעי מזג האוויר הקשו את הנסיעה עד כדי סכנה, והדרכים היו בוצניות. והוא עמל והתייגע קשות בשמירת היין גם בדרכים קשות שכאלו.

סוף סוף הגיעה העגלה עם חבית היין הכשר למז'בוז'. רבי דוד חש עצמו מאושר על שזכה לקיים את מצוות רבו, ולאחר שבועות ארוכים של קושי לאין ערוך, זכה להגיע ליעדו בשלום.

העגלה ריקדה בדרכי העיירה. ר' דוד הביט אל השמים הפרושים ממעל, והודה להקב"ה על שחפץ-רבו הצליח בידו. הוא החל לדמיין בשמחה ובחדווה כיצד הבעש"ט הקדוש, רבן ומאורן של ישראל, יביט בו בחדווה ובתודה על מילוי המשימה על הצד הטוב ביותר...

אך לפתע אירעה תקלה בדרך... אל מול העגלה התקרב חייל גדול ממדים רכוב על סוס. הוא חסם את הדרך ולא אפשר לעבור. "עצור ופתח את החבית לבדיקה. מושל הכפר אינו מתיר להכניס לעיירה שיכר ממחוזות אחרים. פתח את החבית לבדיקה!", ציווה.

ר' דוד נתקף בפחד ובהלה ואמר: "אל תיגע בחבית שלי, אין בה שיכר כי אם יין טהור למורי ורבי. אין לך מה לחשוש, אין ברשותי שיכר ולא אבטל את תקנת המושל".

החייל הגדול לא הקשיב לדבריו של ר' דוד וביקש לבדוק בעצמו את תכולת החבית. הוא קפץ מהסוס, פתח את מכסה החבית של ר' דוד, הביט לעבר היין הצלול וטבל את אצבעו לבדיקת טעמה של התכולה. "נכון", אישר החייל, "אכן זהו יין טהור ולא שיכר. משוחרר אתה לדרכך".

ר' דוד ההמום נכנס לצער גדול, החייל הנוכרי נגע ביין ופסל את כשרותו ובין רגע הפך לייין נסך. כמה חודשים טרח בהכנת כל פרט ביין, בתסיסתו, בהעברתו, בשמירתו והנה כמה מטרים מבית הבעש"ט נפסל היין. כשראה את פניו של רבו הוא פרץ בבכי סוער וילל בקול: "כבוד הצדיק הקדוש, רבי ועטרת ראשי, כל כך טרחתי, חודשים שעמלתי, ייגעתי והקפדתי בכל שלב ושלב בהכנת היין במסירות נפש של ממש, עד אשר נפסל היין ברגע האחרון, כמה רגעים טרם הגיעו אל הקודש. מדוע ככה קרה לי? על מה ולמה נענשתי?" מירר בבכי ובצער רב.

הבעל שם טוב הקדוש הרגיע את תלמידו הקדוש ואמר לו: "דע לך, תלמידי היקר, יגעת בכל נפשך, טרחת מעבר לכוחותיך, אך את העיקר שכחת, והוא, להתפלל להשי"ת על הצלחת מעשיך, על שמירתו שתלווה אותך מראשית הדרך ועד סופה.

הלכות ברכת המזון על כוס

פינת ההלכה

א. "ברכת המזון על כוס" - פירושה שלאחר שאוכלים סעודת פת ובאים לברך ברכת המזון, ממלא המזמן כוס יין ואוחזה בידו ומברך ברכת המזון ובסיומו מברך "בורא פרי הגפן" בשם ומלכות, שותה שיעור ומברך ברכה אחרונה מעין שלוש "על הגפן" (ע"פ שו"ע אורח"י סי' קפז וילקו"י ח"ג סי' קפז ס"א).

הטעם: שברוב הברכות שתיקנו חז"ל תיקנום לסדר על הכוס, מפני שכן הוא דרך כבוד ושבח נאה להקב"ה לסדר שבחו וברכתו יתברך על הכוס כמו שכתוב (תהילים קטז, יג) "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא" (משנ"ב סי' קפז ס"א), וגם ע"פ הקבלה יש סוד גדול, כי הוא רומז למידה עשירית הנקרא "כוס ישועות" שמקבל מכולם ומשפיע ברכות ופרנסה לכל העולם (כה"ח ס"ק ז בשם הלבוש).

ב. אף על פי שמעיקר הדין אין חיוב לברך "ברכת מזון על כוס" אפילו כשמזמנים בשלשה, מכל מקום מצוה מן המובחר לברך "ברכת מזון על כוס", כשיש לו יין (ע"פ שו"ע סי' קפז ס"א סי' קע"א ס"ב, סי' קע"ג ס"ג, סי' ק"א ס"א, הרמ"א סי' קפז ס"ב, משנ"ב סי' קע"ד ס"ק ה, כה"ח סי' קפז ס"ק ה, כה"ח ס"א פר' שלח-לך ס"טז, הלכה ברורה לגר"ד יוסף ח"ט עמ' קצ"ב, הליכות ברכות לרב אופיר מלכא סי' קפז ס"א, עיין שו"ת אור לניון ח"ב פ"מו ס"כ) בפרט בימינו שהיין מצוי בשפע ובזול (הלכה ברורה שם, פסקי תשובות סי' קפז ס"א).

ובכל זה אין חילוק בין יום חול לשבת (כה"ח ס"ק א) ובין סעודת רשות לסעודת מצווה, ומי שעושה כן משפיע ברכות ופרנסה לכל העולם (הליכות ברכות לרב אופיר מלכא סי' קפז ס"א עמ' ת"א).

הסבר: בדורות הקודמים לא היה היין מצוי בהרבה מקומות מושבותיהם של היהודים, אף שהיה יין בבית הוא היה מעט ויקר והיו שומרים אותו למצות שחייבים בהם כקידוש והבדלה וכיו"ב, לכן לא הקפידו על כך, ואף כשהיה היין מצוי, מ"מ כיון שלרבים קשה לשתות יין מחמת כבדות לאחר האכילה או שהרדימו או שאינו סובלו לכן הקלו בזה, אך כל זה לימוד זכות למנהג שהשתרש שאין מקפידים לברך על כוס. ובזמננו שהיין מצוי בשפע ובזול וגם אפשר לשתות מיץ ענבים לכן ראוי לכל ירא שמים לברך על כוס כשיש זימון [של שלשה לפחות] והעושה כן יתברך מן השמים (פסקי תשובות סי' קפז ס"א, הלכה ברורה עמ' שטו).

ג. לדעת ה"זוהר הקדוש" ורבותינו המקובלים אין לברך "ברכת המזון על כוס" אלא אם כן היו שלשה או יותר אוכלים יחד ונתחייבו בזימון.

ובדורות האחרונים נהגו שלא לברך על כוס בפחות משלשה כלל (הלכה ברורה לרב דוד יוסף סי' קפז ס"א, זוהר הקדוש פר' פנחס דף רמז ע"א, באר היטב ס"ק א בשם רבינו האר"י הקדוש בשער המצוות פר' עקב דף מה. , כה"ח סופר סי' קפז ס"ק ב, כה"ח ס"א שלח-לך אות טז, שו"ת אור לניון לגאון בן יצחק שאלו ח"ב פ"מו ס"ז).

מכל מקום בפועל רואים שרק בעשרה עושים "ברכת המזון על כוס" אע"פ שכבר משלושה אפשר לעשות כן (אור ההלכה לנכד בן יצחק שאלו אורח"ח ח"ד פ"ב ס"ב, עיין אורחות מר"ן הרש"ל עובדיה יוסף לרב דוד יוסף ח"ב עמ' תקפ"ד, עיין בחזו"ע ארבע תעניות עמ' קע"ו כתב שמנהג כיום ברוב המקומות ברוב השנה אין אנו רגילים לברך, ובילקוט יוסף ח"ג ברכות סי' קפז ס"א שכתב שמנהג כיום ברוב המקומות שאין מזכירים ברה"מ על כוס, לכן נסמך לעניין עשרה).

ד. "ברכת המזון על כוס" אפשר לעשותה רק על יין ולא משקה אלוהולי אחר [כגון: ערק, וודקה] (שו"ע סי' קפז ס"ג) אפשר בכל יין ובכל צבע וכן במיץ ענבים יין (הלכה ברורה סי' קפז ס"א, פסקי תשובות שם).

ה. צריך שהיין שמשמש ל"ברכת מזון על כוס" לא יהיה פגום (שו"ע ס"ג) כגון: אם שתה מדין זה שבכוס לפני כן ונפגם בזה (שו"ע שם).

ואפשר לתקן זאת ע"י שיוסיפו מעט יין מהבקבוק לכוס וכשאיין יין אפילו שיוסיפו לו מעט מים נתקן (שו"ע ס"ו). ובשעת הדחק מברכים על כוס פגום (שו"ע ס"ז, הלכה ברורה לגאון דוד יוסף סי' קפז ס"טז).

ו. הכוס שמשמשת ל"כוס של ברכת המזון" צריכה הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ במים (שו"ע סי' קפ"ג ס"א) ואם קינח את הכוס במפית [מבחוץ ומפנים] ונהיתה נקיה אין צריך לשטפה ולהדיחה (משנ"ב ס"ק א, הלכה ברורה סי' קפ"ג ס"א).

אם היתה הכוס נקיה לגמרי אינה צריכה שטיפה והדחה (שו"ע שם, הלכה ברורה שם) ולדעת רבותינו

המקובלים בכל מקרה צריך לשטוף את הכוס א"כ אין לו מים שאז יקנח במפה [אם יש לו מבפנים ומבחוץ] (הלכה ברורה ס).

ז. כוס של הברכה צריכה להיות שלמה (ש"ע סי' קפ"ג) ולא שבורה, וכוס שנפגמה מעט בשפתה העליונה דינה כשבורה (משנ"צ ס"ק יא). וכל זה לכתחילה אבל זה לא מעכב, ואם אין לו כוס אחרת ייקח את זו (משנ"צ ס, הלכה ברורה ס).

ח. מותר להשתמש בכוס חד פעמית קרהוחמה לכוס של ברכה (הלכה ברורה סי' קפ"ג ופסקי תשובות סי' קפ"ג סי' מחיר רק בשעת הדחק כשאין כוס אחרת טובה) מכל מקום עדיף יותר בכוס אחרת קבועה וראוי ונכון להשתמש בכוס מיוחדת ונאה (הלכה ברורה ס, פסקי תשובות ס).

ט. כוס של הברכה צריך למלאה עד גדותיה (ש"ע סי' רע"א סי', הרמ"א סי' קפ"ג) ואם אינו יכול יעביר לכוס קטנה יותר כדי שתהיה מלאה (הלכה ברורה ס"ז) ואם לא, יכול יבדק על כוס שאינה מלאה [ע"פ מגבלות סעיף הבא] (משנ"צ ס"ק ט, הלכה ברורה ס).

הטעם: לכוס מלאה מובא בגמרא (ברכות נא). אמר רבי יוחנן: כל המברך על כוס מלאה נותנים לו נחלה בלי מיצרים, שנאמר (דברים לג, כג): "ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה". ורבי יוסי בר חנינא אמר: זוכה ונוחל שני עולמות, עולם הזה ועולם הבא (הלכה ברורה ס"ז).

י. שעור היין ל"ברכת המזון על כוס" הוא רביעית [ספרדים 81 סמ"ק, אשכנזים 86 סמ"ק] מינימום (משנ"צ סי' קפ"ג ס"ק ט, הליכות ברכות לרב אופיר מלכא סי' קפ"ג).

יא. כוס של ברכה יש להחזיקה ביד ימין דווקא (ש"ע סי' קפ"ג ס"ד) משום שהיא היד החשובה (משנ"צ ס"ק יב). אם הוא איטר יד "שמאלית" יד שמאל היא היד החזקה:

לספרדים: יש לאחוז ביד ימין (ש"ע סי' קפ"ג ס"ה) שאף שהיא היד החלשה, מ"מ היות וכלפי כל העולם יד ימין היא החשובה (הליכות ברכות לרב אופיר מלכא ס).

לאשכנזים: יש לאחוז ביד שמאל (ע"פ הרמ"א סי' תרנ"א סי', פסקי תשובות סי' קפ"ג סי' ג) שהרי היא ידו החזקה והחשובה (הליכות ברכות סי' קפ"ג ס"ו). ואם הוא שולט בשתי ידיו יאחז ביד ימינו (משנ"צ ס"ק כ).

* יש להגביה את הכוס לפחות טפח (8 ס"מ) מעל השולחן (ש"ע סי' קפ"ג ס"ד) שכתוב בתהילים (קטז, יג): "כוס ישועות אשא ..", וטעמו שיהיה נראה לכל המסובים (כה"ח ס"ק כג).

יב. מעיקר הדין יכול לאחוז את הכוס בידו באיזו צורה שירצה, אך לפי הקבלה נכון שיעמיד את הכוס על כף יד ימין והאצבעות יהיו זקופות מסביב (ע"פ הליכות ברכות לרב אופיר מלכא סי' קפ"ג ס"ז, משנ"צ ס"ק טו, כה"ח ס"ק כ).

יג. לעניין מזיגת מים לכוס של ברכה [הוספת כ-3 טיפות מים]:

אשכנזים: נוהגים שלא למזוג מים לכוס של ברכת המזון (הרמ"א סי' קפ"ג ס"ב).

ספרדים: נוהגים ע"פ דעת רבותינו המקובלים למזוג מים לכוס ברכת המזון (ש"ע סי' קפ"ג ס"ב, ז"י ס' בשם הזוהר, ז"ח ס"א פ"ר ש"ח-לך אות כא, כה"ח ס"ק יא, הלכה ברורה סי' קפ"ג ס"ב ועוד).

וימזוג בברכת המזון בברכת "הארץ" ["נודה לך"] (ש"ע סי' קפ"ג ס"ב) ע"פ דעת המקובלים כשאומר שם את הפסוק "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוהיך", כשאומר את תיבת "את" (הלכה ברורה סי' קפ"ג ס"ג) [יש עוד דעות באיזה שלב בברכת "נודה לך", יש אומרים כשמתחיל "נודה לך" ויש אומרים אחר שחותם "על הארץ ועל המזון"] (ס).

יד. בסיום ברכת המזון, המזמן שמחזיק את הכוס מברך בשם ומלכות "בורא פרי הגפן", שותה רביעית ומברך ברכה אחרונה מעין שלוש "על הגפן".

טו. כוס זו של ברכה מתברכים ממנה, ולכן משגרה לאשתו שתטעם [אם היא טהורה] (ש"ע סי' קפ"ג ס"ד) כדי שיתברך פרי בטנה מחמת כן, וכן כדי שיהיה שלום בבית (הלכה ברורה סי' קפ"ג ס"ח).

ואף שאר המסובים יטעמו מכוס של ברכה לשם ברכה (משנ"צ ס).

טז. לעניין "כוס של ברכת המזון" בימים שלא שותים יין כגון: מראש חודש אב עד תשעה באב, יש להימנע בימים אלו מלברך על הכוס למחמירים בשתיית יין בימים אלו (חזו"ע ארבע תעניות לרש"ל ע"פ עובדיה יוסף עמ' קע"ז ס"ז) הטעם: שברוב השנה אין אנו רגילים לברך ברכת המזון על הכוס (ס).

הוצאה מרתקת לגברים באשדוד עם הרב ליאור גלור ביום ראשון ה באלול ב – 23:15 ואח"כ

סליחות בבי"כ מאור הרשב"י רח' שלמה בן יוסף 18

מניני סליחות בכל יום בשעות 12:30 בלילה, 6:30 בבוקר [אח"כ שחרית], 5:50 אחה"צ [אח"כ מנחה]

מניני סליחות באשדוד בבי"כ מגן יוסף רח' ראשון לציון אזור ט'

4:00 לפנות בוקר וב- 5:00 שחרית ב- 5:00 לפנות בוקר וב- 6:00 שחרית

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com